

УДК 342.9:004:343.9

Предместніков Олег Гарійович

*доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
завідувач кафедри права*

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Predmestnikov Oleg

Doctor of Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine,

Head of the Department of Law

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

ORCID: 0000-0001-8196-647X

Гапотій Віктор Дмитрович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри права

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Gapoty Victor

PhD of Law Science, Associate Professor of the Department of Law

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

ORCID: 0000-0002-2604-8809

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-3-10772

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОВАВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL LIABILITY FOR VIOLATION OF INFORMATION LEGISLATION: THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS

Анотація. Вступ. Адміністративно-правова відповідальність за порушення інформаційного законодавства є важливим інструментом забезпечення правопорядку в цифровому просторі. Зростаючий обсяг інформаційних правопорушень, пов'язаних із незаконним доступом, розповсюдженням або приховуванням інформації, вимагає вдосконалення механізмів притягнення до адміністративної відповідальності.

Метою дослідження є аналіз адміністративно-правової відповідальності за порушення інформаційного законодавства, визначення її теоретичних засад, нормативного регулювання та проблем правозастосування. Особливу увагу приділено виявленню прогалин у чинному законодавстві та можливостям його гармонізації з міжнародними стандартами.

Матеріали і методи. Дослідження ґрунтується на аналізі нормативно-правових актів України, міжнародних документів, судової практики та наукових праць у сфері інформаційного права. Використано загальнонаукові та спеціально-правові методи: формально-логічний, порівняльно-правовий, системний аналіз, історико-правовий та метод правового прогнозування.

Результати. Аналіз законодавства засвідчив наявність прогалин і колізій у питаннях адміністративної відповідальності за інформаційні правопорушення. Зокрема, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закони України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних» не забезпечують ефективного механізму правозастосування, а санкції за порушення є недостатньо дієвими. Розгляд судової практики підтвердив, що низький рівень штрафів та складність доведення факту правопорушення сприяють безкарності винних осіб. Окрім того, встановлено недостатню відповідність національного законодавства європейським стандартам, зокрема Загальному регламенту про захист персональних даних (GDPR).

Перспективи. Подальше вдосконалення адміністративної відповідальності у сфері інформаційного законодавства потребує законодавчих змін, спрямованих на конкретизацію складів правопорушень, підвищення розмірів санкцій, а також розширення повноважень органів контролю. Важливим напрямом є адаптація вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів, що сприятиме посиленню правового регулювання інформаційних відносин у цифрову епоху.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, інформаційне правопорушення, інформаційне законодавство, правове регулювання, доступ до інформації, персональні дані, інформаційна безпека.

Summary. Introduction. Administrative liability for violations of information legislation is an essential tool for ensuring legal order in the digital space. The increasing number of information offenses related to unauthorized access, dissemination, or concealment of information necessitates the improvement of mechanisms for administrative liability.

Purpose. The purpose of the study is to analyze administrative liability for violations of information legislation, determine its theoretical foundations, regulatory framework, and law enforcement challenges. Special attention is given to identifying gaps in the current legislation and possibilities for harmonization with international standards.

Materials and methods. The study is based on the analysis of Ukrainian legal acts, international documents, judicial practice, and scientific literature in the field of information law. General scientific and special legal methods were used, including formal-logical, comparative legal, system analysis, historical-legal, and legal forecasting methods.

Results. The legislative analysis revealed gaps and contradictions in administrative liability for information offenses. The Code of Ukraine on Administrative Offenses, the Laws of Ukraine «On Information,» «On Access to Public Information,» and «On Personal Data Protection» do not ensure an effective enforcement mechanism, and penalties for violations are insufficiently effective. The review of judicial practice confirmed that the low level of fines and the complexity of proving the offense contribute to the impunity of violators. Furthermore, the study identified the insufficient alignment of national legislation with European standards, particularly the General Data Protection Regulation (GDPR).

Discussion. Further improvement of administrative liability in the field of information legislation requires legislative changes aimed at clarifying offense compositions, increasing sanctions, and expanding the powers of regulatory bodies. An essential direction is the adaptation of national legislation to international standards, which will enhance the legal regulation of information relations in the digital era.

Key words: administrative liability, information offense, information legislation, legal regulation, access to information, personal data, information security.

Постановка проблеми. Сучасна цифрова епоха поставила перед правовими системами світу нові виклики, що стосуються регулювання інформаційних процесів, забезпечення належного функціонування інформаційного простору та захисту прав особи в умовах глобалізації комунікацій. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема адміністративно-правової відповідальності за порушення інформаційного законодавства, що включає як питання правозастосування, так і питання гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами.

Інформаційне законодавство, яке регулює доступ, використання, зберігання та розповсюдження інформації, зазнає постійних змін у відповідь на технологічний прогрес і розвиток нових засобів комунікації. Водночас порушення у цій сфері можуть мати широкомасштабні наслідки, що впливають на права людини, національну безпеку та економічну стабільність. Саме тому адміністративно-правова відповідальність відіграє ключову роль у забезпеченні правопорядку та запобіганні інформаційним правопорушенням.

Однак система адміністративних санкцій за порушення інформаційного законодавства стикається з низкою проблем, серед яких — нечіткість правових норм, недостатня ефективність механізмів контролю, а також колізії між державним регулюванням та принципами свободи інформації. Це вимагає глибокого теоретико-правового аналізу поняття адміністративної відповідальності в інформаційній сфері, визначення її правової природи, підстав і механізмів реалізації.

Метою даного дослідження є розкриття сутності адміністративно-правової відповідальності за порушення інформаційного законодавства, аналіз її

нормативно-правового забезпечення та виявлення проблемних аспектів правозастосовної практики. У статті буде здійснено критичний огляд чинного законодавства України та міжнародного досвіду, а також запропоновано шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері інформаційних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема адміністративно-правової відповідальності за порушення інформаційного законодавства викликає дедалі більший інтерес серед науковців, що зумовлено стрімким розвитком інформаційних технологій та необхідністю забезпечення правопорядку в цифровому просторі. Дослідження у цій сфері охоплюють широкий спектр питань — від загальних теоретико-правових аспектів до специфіки правозастосовної практики.

Так, І. П. Сторожук акцентує увагу на тому, що інформаційне правопорушення як підстава адміністративної відповідальності має специфічні риси, які відрізняють його від інших видів правопорушень. Він наголошує на необхідності чіткого визначення правової природи таких порушень і їхнього місця в системі адміністративної відповідальності [1, с. 66].

І. П. Кушнір розглядає адміністративну відповідальність за порушення інформаційного законодавства в контексті прикордонної сфери, зокрема акцентуючи увагу на особливостях правозастосування в умовах перетину державного кордону. Автор зазначає, що подібні правопорушення можуть мати як умисний, так і необережний характер, що має важливе значення для їхньої кваліфікації [2, с. 46].

Питання адміністративної відповідальності за неправомірне отримання, використання та розголошення комерційної таємниці розглядає

Н. П. Капітаненко. У своїй роботі вона аналізує законодавчі прогалини щодо захисту комерційно чутливої інформації та звертає увагу на необхідність вдосконалення адміністративно-правових механізмів протидії таким порушенням [3, с. 148].

Окремої уваги заслуговують питання дисциплінарної відповідальності за порушення інформаційного законодавства. І. П. Кушнір у співавторстві з С. І. Царенком та О. Царенком аналізує механізми застосування дисциплінарних санкцій у Державній прикордонній службі України. Автори наголошують, що інформаційні правопорушення у цій сфері мають специфіку, пов'язану з необхідністю забезпечення національної безпеки [9].

Проблема суб'єктивних ознак адміністративних правопорушень у сфері інформації знайшла відображення у дослідженні І. Хомишина. Він підкреслює, що виявлення наміру або вини у подібних правопорушеннях потребує особливого підходу, особливо з урахуванням специфіки цифрових технологій, де інформація може поширюватися несвідомо або за відсутності прямого умислу [5].

О. О. Герисименко досліджує загальні теоретичні засади визначення підстав адміністративної відповідальності, наголошуючи на необхідності їх гармонізації з міжнародними стандартами. Автор зазначає, що вітчизняне законодавство у цій сфері досі має фрагментарний характер, що ускладнює його ефективне застосування [6, с. 71].

О. О. Дудоров, Д. Г. Заброда та О. В. Калітенко приділяють увагу питанням удосконалення засад адміністративної відповідальності, пов'язаної з корупційними правопорушеннями. Їхнє дослідження важливе в контексті боротьби з інформаційними правопорушеннями, що мають корупційний характер, адже саме корупційні ризики часто пов'язані з неправомірним використанням інформації [7].

В. М. Фурашев та І. В. Солончук у своїй роботі аналізують адміністративно-правові аспекти інформаційного судочинства, підкреслюючи його значення для захисту інформаційних прав громадян. Вони звертають увагу на проблеми ефективності судових процедур у справах, пов'язаних з інформаційними правопорушеннями [8, с. 245].

Т. С. Перун зосереджується на адміністративно-правовому механізмі забезпечення інформаційної безпеки, наголошуючи на необхідності розширення повноважень органів влади у цій сфері. Він зазначає, що сучасні загрози вимагають розроблення нових підходів до правового регулювання інформаційної безпеки, що зумовлює потребу в модернізації законодавства [10].

О. В. Панасюк досліджує основоположні категорії адміністративно-деліктного права та їхній вплив на регулювання інформаційних відносин. Автор пропонує концептуальне переосмислення категорії адміністративного правопорушення з урахуванням специфіки інформаційного середовища [11].

Т. Г. Каткова розглядає адміністративну відповідальність за порушення законодавства у сфері захисту персональних даних. Вона наголошує, що в умовах цифровізації суспільства проблема належного правового захисту персональної інформації набуває особливого значення, оскільки порушення у цій сфері можуть мати серйозні наслідки для громадян [12, с. 121].

О. Є. Малашко аналізує адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Він підкреслює, що ефективність правового регулювання у цій сфері залежить від здатності органів державної влади оперативно реагувати на нові виклики, пов'язані з технологічним прогресом [13, с. 146].

О. Шевчук і Т. Кузь зосереджуються на правовому забезпеченні інформаційної безпеки в процесі надання електронних адміністративних послуг. Вони підкреслюють, що цифровізація державного управління створює нові ризики, пов'язані з несанкціонованим доступом до інформації, що потребує ефективних механізмів контролю та відповідальності [14, с. 60].

Останнє з розглянутих досліджень належить О. О. Тихомирову, який аналізує інформаційний делікт як підставу юридичної відповідальності. Автор розглядає особливості правопорушень, пов'язаних з неправомірним використанням інформації, та пропонує їхню класифікацію, що може бути використана в правозастосовній практиці [15, с. 39].

Таким чином, аналіз наукових публікацій засвідчує, що проблема адміністративно-правової відповідальності за порушення інформаційного законодавства досліджується досить активно, проте залишається низка теоретичних і практичних аспектів, які потребують подальшого наукового осмислення.

Метою даної статті є комплексний аналіз адміністративно-правової відповідальності за порушення інформаційного законодавства, визначення її правової природи, підстав і механізмів реалізації. Дослідження охоплює теоретичні засади, нормативно-правове регулювання та правозастосовну практику, що дозволяє виявити основні проблеми цієї сфери, а також окреслити можливі шляхи вдосконалення законодавчих та інституційних механізмів притягнення до адміністративної відповідальності.

Матеріали і методи. Дослідження ґрунтується на аналізі нормативно-правових актів України, міжнародних документів, судової практики та наукових праць у сфері інформаційного права. Використано загальнонаукові та спеціально-правові методи: формально-логічний, порівняльно-правовий, системний аналіз, історико-правовий та метод правового прогнозування.

Викладення основного матеріалу. І. Теоретико-правові засади адміністративної відповідальності за порушення інформаційного законодавства. Адміністративна відповідальність

за порушення інформаційного законодавства є складовою системи адміністративно-деліктного права, що забезпечує дотримання правових норм у сфері інформаційних відносин. Вона охоплює широкий спектр правопорушень, пов'язаних із неправомірним доступом до інформації, порушенням порядку її поширення, зловживанням інформаційними ресурсами та іншими протиправними діями, що завдають шкоди правам фізичних осіб, юридичних осіб або держави.

У сучасному правознавстві адміністративна відповідальність розглядається як один із видів юридичної відповідальності, що реалізується через застосування уповноваженими органами адміністративних стягнень до осіб, які вчинили правопорушення. Як слушно зауважує І. П. Сторожук, правопорушення у сфері інформації відзначаються специфічним характером, оскільки їхній об'єкт має нематеріальну природу, а наслідки можуть проявлятися не одразу, а в перспективі [1, с. 66].

Водночас дослідники вказують, що характер адміністративної відповідальності у цій сфері значною мірою визначається особливостями інформаційних правовідносин. Як підкреслює І. П. Кушнір, інформаційне законодавство врегульовує відносини, що пов'язані з обігом, збереженням і передачею інформації, що потребує адаптації традиційних адміністративних механізмів до цифрової реальності [2, с. 46]. У зв'язку з цим, у правовому полі з'являється нова категорія інформаційних правопорушень, які мають специфіку як щодо суб'єкта вчинення, так і щодо форми їх прояву.

Адміністративна відповідальність у сфері інформаційного законодавства відрізняється низкою характерних рис. По-перше, вона має превентивний характер, оскільки спрямована на попередження зловживань у сфері інформаційних відносин шляхом застосування штрафних санкцій, тимчасового обмеження доступу до інформаційних ресурсів або анулювання ліцензій на провадження певних видів діяльності. По-друге, у цій сфері спостерігається високий рівень регламентації адміністративних санкцій, що пов'язано з необхідністю забезпечення балансування між інформаційною безпекою та дотриманням права на доступ до інформації.

Правопорушення у сфері інформаційного законодавства є неоднорідними за своїм змістом та рівнем суспільної небезпеки. Як зазначає Н. П. Капітаненко, адміністративна відповідальність настає за правопорушення, які не містять ознак злочину, однак створюють загрозу суспільному порядку або порушують права суб'єктів інформаційних відносин [3, с. 148].

Серед основних видів адміністративних правопорушень у сфері інформаційного законодавства можна виокремити: порушення правил збору, зберігання та розповсюдження інформації, зокрема персональних даних, що регламентуються Законом України

«Про захист персональних даних»; розповсюдження неправдивої інформації, що може завдати шкоди репутації фізичних або юридичних осіб; порушення правил доступу до публічної інформації, яке виражається у безпідставній відмові в наданні інформації, ненаданні відповіді на запити громадян тощо; неправомірний доступ до інформаційних систем, що передбачає незаконне використання електронних ресурсів, які містять конфіденційну або службову інформацію.

Дисциплінарні аспекти застосування адміністративних санкцій щодо посадових осіб, які порушують інформаційне законодавство, також є предметом уваги дослідників. У спільному дослідженні І. П. Кушніра, С. І. Царенка та О. Царенка зазначається, що дисциплінарна відповідальність за інформаційні правопорушення у правоохоронних органах має додаткові регулятивні механізми, зокрема службові розслідування та спеціальні дисциплінарні процедури [9].

Для встановлення адміністративної відповідальності необхідно чітко визначити склад правопорушення. Як зазначає І. Хомишин, питання суб'єктивної сторони правопорушень у сфері інформації потребує особливого підходу, адже нерідко правопорушники можуть не усвідомлювати протиправності своїх дій, особливо в умовах швидкої циркуляції інформації в цифровому просторі [5].

До об'єктивних ознак інформаційного правопорушення належать:

- протиправність діяння, що виражається у невідповідності дій або бездіяльності вимогам інформаційного законодавства;
- шкідливі наслідки, які можуть мати як матеріальний, так і нематеріальний характер (порушення репутації, розголошення конфіденційної інформації тощо);
- причинно-наслідковий зв'язок, що встановлює залежність між діями правопорушника та негативними наслідками.

Суб'єктивна сторона правопорушення передбачає наявність вини, яка може бути як умисною, так і необережною. Як свідчить правозастосовна практика, у багатьох випадках адміністративна відповідальність настає навіть за необережні правопорушення, якщо вони призвели до негативних наслідків для правовідносин у сфері інформації.

Аналіз теоретичних засад адміністративної відповідальності за порушення інформаційного законодавства дозволяє дійти висновку, що ця сфера правового регулювання має низку особливостей, пов'язаних із нематеріальним характером об'єкта правопорушення, динамічністю розвитку інформаційних технологій та необхідністю поєднання правозастосовних механізмів із гарантіями інформаційних прав громадян. У подальших розділах буде детальніше розглянуто нормативно-правове забезпечення адміністративної відповідальності, а також практичні аспекти її застосування в Україні.

II. Нормативно-правове забезпечення адміністративної відповідальності у сфері інформаційних правовідносин. Розвиток інформаційного суспільства вимагає ефективного нормативного регулювання, яке б забезпечувало належний правовий порядок у сфері інформаційних відносин. В Україні адміністративна відповідальність за порушення інформаційного законодавства регламентується комплексом нормативно-правових актів, серед яких центральне місце займає Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП) [16], а також низка спеціальних законів, що регулюють інформаційні відносини, зокрема Закон України «Про інформацію» [17], Закон України «Про захист персональних даних» [19], Закон України «Про доступ до публічної інформації» [17] та інші. Водночас питання гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами у цій сфері залишаються актуальними.

Основні положення, що регулюють відповідальність за порушення інформаційного законодавства, містяться у Кодексі України про адміністративні правопорушення. Зокрема, у статті 212–3 КУпАП передбачено відповідальність за порушення права на інформацію, зокрема за неправомірну відмову в її наданні, ненадання відповіді на інформаційний запит, надання інформації з порушенням строків або розголошення інформації з обмеженим доступом.

Як зазначає О. О. Герисименко, механізми адміністративної відповідальності у сфері інформаційного права мають певні недоліки, зокрема відсутність чітких критеріїв розмежування між адміністративним і дисциплінарним правопорушенням, що спричиняє правозастосовні колізії [6, с. 71]. Дійсно, на практиці нерідко виникають ситуації, коли посадові особи, які порушили порядок надання інформації, уникають адміністративної відповідальності через внутрішні дисциплінарні механізми.

Окрім статті 212–3, адміністративна відповідальність за порушення інформаційного законодавства закріплена і в інших положеннях КУпАП. Наприклад, стаття 164–4 передбачає відповідальність за незаконне отримання, використання або розголошення комерційної таємниці. У цьому контексті дослідження Н. П. Капітаненко наголошує на проблемі недостатньої визначеності об'єктивної сторони цього правопорушення, що ускладнює кваліфікацію таких діянь у правозастосовній практиці [3, с. 148].

Загалом, аналіз положень КУпАП свідчить, що адміністративна відповідальність у сфері інформаційних правовідносин носить фрагментарний характер, а окремі її аспекти потребують подальшого законодавчого врегулювання.

Окрім КУпАП, значну роль у регулюванні відповідальності за порушення інформаційного законодавства відіграють спеціальні нормативні акти.

Закон України «Про інформацію» [17] визначає загальні принципи інформаційних відносин і закрі-

плює основні права та обов'язки суб'єктів, що беруть участь у процесах збирання, використання, зберігання та розповсюдження інформації. Як підкреслює І. П. Кушнір, ефективність цього закону значною мірою залежить від механізмів його реалізації, зокрема через адміністративно-правові санкції [2, с. 46].

Закон України «Про доступ до публічної інформації» встановлює процедуру отримання інформації від органів державної влади та місцевого самоврядування. Відповідальність за порушення його норм передбачена не тільки КУпАП, а й внутрішніми положеннями органів влади. Однак, як зазначає І. Хомишин, на практиці механізми контролю за дотриманням цього закону не завжди є ефективними, особливо коли йдеться про відмову в наданні суспільно значущої інформації [5].

Закон України «Про захист персональних даних» регламентує правила обробки, збереження та поширення персональних даних, а також встановлює санкції за їх неправомірне використання. Як зазначає Т. Г. Каткова, рівень відповідальності за порушення цього закону є недостатнім для ефективного стримування потенційних правопорушників, що обумовлює необхідність посилення адміністративних санкцій [12, с. 121].

Також варто відзначити Закон України «Про кібербезпеку» [20], який регулює питання захисту інформаційних ресурсів та передбачає відповідальність за порушення у цій сфері.

Зважаючи на процеси глобалізації та цифровізації, питання гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами у сфері інформаційного права є надзвичайно актуальним.

Зокрема, Україна зобов'язалася імплементувати норми Європейського Союзу, зокрема Загального регламенту про захист персональних даних (GDPR) [21], який встановлює суворі правила обробки персональних даних. У дослідженні О. Шевчука та Т. Кузь зазначається, що вітчизняне законодавство має значні розбіжності із стандартами GDPR, що створює труднощі для міжнародного співробітництва у сфері інформаційної безпеки [14, с. 60].

Важливу роль відіграють Рекомендації Ради Європи, що стосуються свободи вираження поглядів, доступу до інформації та захисту персональних даних. Як зазначає О. В. Панасюк, адаптація європейських стандартів має здійснюватися з урахуванням особливостей національного правового порядку, адже пряме копіювання норм може спричинити додаткові правові колізії [11].

Також варто згадати Будапештську конвенцію про кіберзлочинність [22], яка передбачає міжнародні стандарти відповідальності за злочини, пов'язані з несанкціонованим доступом до інформаційних ресурсів.

Нормативно-правове забезпечення адміністративної відповідальності за порушення інформаційного законодавства в Україні базується на положен-

нях КУпАП та низки спеціальних законів. Водночас правове регулювання у цій сфері залишається фрагментарним, а механізми відповідальності часто не є ефективними через відсутність чітких критеріїв правопорушень та їх кваліфікації. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами потребує подальших зусиль, особливо у контексті захисту персональних даних та інформаційної безпеки. У наступному розділі буде здійснено аналіз практичних аспектів застосування адміністративної відповідальності у сфері інформаційного права.

III. Практичні аспекти застосування адміністративної відповідальності за порушення інформаційного законодавства та перспективи його вдосконалення. Попри наявність нормативно-правової бази, що регулює адміністративну відповідальність у сфері інформаційного законодавства, правозастосовна практика засвідчує значні труднощі в ефективному її застосуванні. Численні проблеми пов'язані як із неузгодженістю правових норм, так і з особливостями доказування фактів правопорушень, що часто мають нематеріальну природу та складно піддаються об'єктивному встановленню.

Серед найпоширеніших категорій справ, що розглядаються у сфері адміністративної відповідальності за порушення інформаційного законодавства, особливе місце займають випадки відмови органів влади у наданні інформації або порушення строків її надання, незаконного поширення персональних даних, порушення правил доступу до державних інформаційних ресурсів, а також неправомірного використання комерційної таємниці. Як зазначає О. О. Дудоров, однією з найбільших проблем є не лише застосування адміністративних санкцій, а й труднощі з доведенням самого факту вчинення правопорушення. Це особливо актуально у справах, пов'язаних із незаконним розголошенням інформації, адже в таких випадках важливо встановити, чи діяв порушник умисно, чи мав необережність у поводженні з конфіденційними даними [7].

Окремої уваги заслуговує питання ефективності адміністративних санкцій. Як свідчать судові рішення, у багатьох випадках накладені штрафи є настільки незначними, що не виконують стримувальної функції, а тому правопорушники не лише продовжують свої дії, а й повторно вчиняють аналогічні порушення. Подібна ситуація простежується у випадках відмови посадових осіб у наданні публічної інформації або неналежного реагування на інформаційні запити громадян. Як зауважує В. М. Фурашев, у багатьох випадках такі дії кваліфікуються як дисциплінарні порушення, а не адміністративні, що значно зменшує дієвість правового реагування на подібні правопорушення [8, с. 245].

Недоліки правозастосовних механізмів проявляються також у відсутності чітких критеріїв визначення складу інформаційного правопорушення, що призводить до складнощів у його кваліфікації та

правовій оцінці. Як підкреслює Т. Г. Каткова, проблема адміністративної відповідальності у сфері персональних даних полягає у тому, що законодавство не містить достатньо чітких критеріїв визначення рівня шкоди, спричиненої незаконним розголошенням персональної інформації [12, с. 121]. Окрім того, невизначеність меж між адміністративною та кримінальною відповідальністю призводить до ситуацій, коли правопорушення, що мають серйозні наслідки, класифікуються як адміністративні, що значно зменшує рівень відповідальності винних осіб.

З огляду на наявні проблеми, вдосконалення механізмів адміністративної відповідальності у сфері інформаційного законодавства потребує кількох ключових напрямів розвитку. Насамперед необхідно чіткіше визначити правові норми, що регулюють відповідальність за інформаційні правопорушення, усунути законодавчі прогалини та встановити конкретні критерії оцінки тяжкості правопорушень. Важливим аспектом є також підвищення штрафних санкцій, щоб вони відповідали рівню заподіяної шкоди та виконували стримувальну функцію. Окрім того, слід розширити повноваження органів контролю у сфері інформаційного права, зокрема в частині моніторингу дотримання законодавства та забезпечення належного реагування на порушення.

Подальший розвиток адміністративної відповідальності у сфері інформаційного законодавства повинен відбуватися з урахуванням міжнародного досвіду. Зокрема, адаптація українського законодавства до європейських стандартів, таких як Загальний регламент про захист персональних даних (GDPR), має стати пріоритетним напрямом. Як зазначає О. Шевчук, ефективне впровадження європейських підходів потребує не лише змін у законодавстві, а й розбудови дієвих правозастосовних механізмів, що дозволять забезпечити реальну відповідальність за порушення інформаційного законодавства [14, с. 60].

Важливим викликом залишається також підвищення рівня цифрової грамотності серед посадових осіб, відповідальних за реалізацію інформаційної політики. Часто правопорушення у сфері доступу до інформації або захисту персональних даних відбуваються не через свідоме ігнорування законодавства, а через недостатню обізнаність із правовими вимогами.

Аналіз правозастосовної практики свідчить, що існуючі механізми адміністративної відповідальності у сфері інформаційного законодавства потребують подальшого вдосконалення. Основними проблемами залишаються недоліки правового регулювання, труднощі у кваліфікації правопорушень, а також низька ефективність застосування адміністративних санкцій. Враховуючи сучасні виклики цифрової доби, необхідним є комплексне оновлення законодавства, посилення контролю за його дотриманням, а також підвищення рівня відповідальності за порушення інформаційного законодавства відповідно до міжнародних стандартів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Аналіз адміністративно-правової відповідальності за порушення інформаційного законодавства дозволяє зробити кілька ключових узагальнень. Передусім, ця сфера правового регулювання має свої особливості, зумовлені нематеріальною природою об'єкта правопорушення, динамічним розвитком інформаційних технологій та необхідністю балансування між правом на доступ до інформації та захистом персональних і державних даних. Адміністративна відповідальність за інформаційні правопорушення виконує превентивну та каральну функції, однак її ефективність значною мірою залежить від якості нормативно-правового регулювання та механізмів правозастосування.

Аналіз нормативної бази свідчить, що правове регулювання адміністративної відповідальності у сфері інформаційного законодавства залишається фрагментарним. Попри наявність положень Кодексу України про адміністративні правопорушення та спеціальних законів, значна частина інформаційних правопорушень не має чіткої правової кваліфікації. Відсутність єдиних стандартів, розмитість складів адміністративних правопорушень, колізії між нормами адміністративного та кримінального права призводять до труднощів у правозастосуванні та ухилення порушників від відповідальності.

Практика розгляду адміністративних справ свідчить, що одним із головних недоліків механізму відповідальності є низька ефективність санкцій. Чинна система штрафів часто не відповідає реальному рів-

ню шкоди від правопорушень, а контроль за виконанням рішень щодо адміністративних стягнень залишається недостатнім. Випадки відмови органів влади у наданні інформації або незаконного поширення персональних даних нерідко кваліфікуються як дисциплінарні порушення, що значно зменшує реальний рівень відповідальності.

Перспективи вдосконалення адміністративної відповідальності у сфері інформаційного законодавства повинні враховувати як внутрішньодержавні проблеми, так і міжнародний досвід, зокрема стандарти Європейського Союзу. Поглиблення гармонізації національного законодавства з нормами GDPR, розширення повноважень органів контролю, підвищення штрафних санкцій, а також впровадження ефективних механізмів забезпечення відповідальності можуть суттєво покращити ситуацію у цій сфері. Важливо також підвищувати рівень цифрової грамотності серед посадових осіб та вдосконалювати процеси розгляду адміністративних справ у сфері інформаційного права.

Таким чином, адміністративно-правова відповідальність за порушення інформаційного законодавства потребує комплексного оновлення, що включатиме як удосконалення законодавчих норм, так і підвищення ефективності правозастосовної практики. Це дозволить забезпечити належний рівень правового регулювання в умовах цифрової трансформації суспільства та посилити захист інформаційних прав громадян та держави.

Література

1. Сторожук І.П. Інформаційне правопорушення як підстава адміністративної відповідальності. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 3 (32). С. 65–69.
2. Кушнір І.П. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про інформацію у прикордонній сфері. *Інформація і право*. 2019. № 1. С. 45–51.
3. Капітаненко Н.П. Адміністративна відповідальність за отримання, використання та розголошення комерційної таємниці за ч. 3 ст. 164–4 КУпАП. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 147–150.
4. Пелех М.І. Особливості застосування адміністративної відповідальності органами національної поліції України. *Юридична наука Juridical science*. 2019. № 473. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/issue/download/11/16#page=473> (дата звернення: 11.02.2025).
5. Хомишин І. Суб'єктивні ознаки адміністративних правопорушень у сфері обігу інформації. 2022. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/60218/1/267578-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-617323-1-10-20221121.pdf> (дата звернення: 11.02.2025).
6. Герасименко О.О. Теоретичні засади визначення підстав адміністративної відповідальності. *Знання європейського права*. 2021. № 2. С. 70–74.
7. Дудоров О.О., Заброра Д.Г., Калітенко О.В. Удосконалення засад адміністративної відповідальності за вчинення пов'язаних з корупцією правопорушень в Україні. *Правові новели*. 2023. № 57.
8. Фурашев В.М., Солончук І.В. Інформаційне право: інформаційне судочинство. *Право та державне управління*. 2019. № 3(36). С. 241–251.
9. Кушнір І., Царенко С., Царенко О. Особливості застосування дисциплінарної відповідальності за порушення інформаційного законодавства в діяльності Державної прикордонної служби України. 2019. URL: <https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/3021/1/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%BB%20%D0%BA%D1%83%D1%88%D0%BD%D1%96%D1%80%20%D1%86%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> (дата звернення: 11.02.2025).

10. Перун Т. С. Адміністративно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки в Україні. 2019. URL: https://old.lpnu.ua/sites/default/files/dissertation/2019/13391/dysertaciya_na_zdobuttya_naukovogo_stupenya_kandydata_yurydychnyh_nauk_peruna_t.s.pdf (дата звернення: 11.02.2025).
11. Панасюк О. В. Перегляд основоположних категорій адміністративно-деліктного права України. 2020. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/10/25.pdf> (дата звернення: 11.02.2025).
12. Каткова Т. Г. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері захисту персональних даних. *Економічна та інформаційна безпека: актуальні питання та інновації*. 2021. С. 120–122.
13. Малашко О. Є. Адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки в Україні. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2020. № 24. С. 145–149.
14. Шевчук О., Кузь Т. Правове забезпечення інформаційної безпеки процесу надання електронних адміністративних послуг. *Актуальні проблеми правознавства*. 2021. № 1. С. 59–65.
15. Тихомиров О. О. Інформаційний делікт як підстава «інформаційної» юридичної відповідальності: відмітні ознаки. *Інформація і право*. 2019. № 1 (28). С. 37–44.
16. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51.
17. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48.
18. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32.
19. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34.
20. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 45.
21. Загальний регламент про захист персональних даних (GDPR): Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). *Official Journal of the European Union*. 2016. L 119.
22. Сейдаметова Е., Предместніков О. Сутність та особливості регулювання прав на доступ до інформації в інформаційному суспільстві. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»* (May 26, 2023; Antwerp, Belgium), 48–52. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1000> (дата звернення: 11.02.2025).
23. Конвенція про кіберзлочинність (Будапештська конвенція): Convention on Cybercrime: Council of Europe Convention No. 185. Adopted in Budapest on 23.11.2001. *Official Journal of the Council of Europe*. 2001.

References

1. Storozhuk, I. P. (2020). Informatsiine pravoporushennia yak pidstava administratyvnoi vidpovidalnosti [Information offense as a basis for administrative responsibility]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk*, № 3 (32), pp. 65–69 [in Ukrainian].
2. Kushnir, I. P. (2019). Administratyvna vidpovidalnist za porushennia zakonodavstva pro informatsiiu u prykordonnii sferi [Administrative responsibility for violations of information law in the border sphere]. *Informatsiia i pravo*, № 1, pp. 45–51 [in Ukrainian].
3. Kapitanenko, N. P. (2019). Administratyvna vidpovidalnist za otrymannia, vykorystannia ta rozholoshenia komertsiinoi taiemnytsi za ch. 3 st. 164-4 KUpAP [Administrative liability for obtaining, using, and disclosing trade secrets under Part 3 of Article 164-4 of the Code of Administrative Offenses of Ukraine]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, № 5, pp. 147–150 [in Ukrainian].
4. Pelekh, M. I. (2019). Osoblyvosti zastosuvannia administratyvnoi vidpovidalnosti orhanamy natsionalnoi politsii Ukrainy [Features of administrative liability application by the National Police of Ukraine]. *Juridical Science*, № 473. Retrieved from <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/issue/download/11/16#page=473> [in Ukrainian].
5. Khomyshyn, I. (2022). Subiektyvni oznaky administratyvnykh pravoporushen u sferi obihu informatsii [Subjective features of administrative offenses in the field of information circulation]. Retrieved from <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/60218/1/267578-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-617323-1-10-20221121.pdf> [in Ukrainian].
6. Herasymenko, O. O. (2021). Teoretychni zasady vyznachennia pidstav administratyvnoi vidpovidalnosti [Theoretical foundations for determining the grounds for administrative liability]. *Znannia yevropeiskoho prava*, № 2, pp. 70–74 [in Ukrainian].
7. Dudorov, O. O., Zabroda, D. H., & Kalitenko, O. V. (2023). Udoskonalennia zasad administratyvnoi vidpovidalnosti za vchynennia poviazanykh z koruptsiieiu pravoporushen v Ukraini [Improving the principles of administrative liability for corruption-related offenses in Ukraine]. *Pravovi novely*, № 57 [in Ukrainian].
8. Furashev, V. M., & Solonchuk, I. V. (2019). Informatsiine pravo: informatsiine sudochynstvo [Information law: information litigation]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, № 3(36), pp. 241–251 [in Ukrainian].

9. Kushnir, I. P., Tsarenko, S. I., & Tsarenko, O. (2019). Osoblyvosti zastosuvannya dytsyplinarnoi vidpovidalnosti za porushennia informatsiinoho zakonodavstva v diialnosti Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [Peculiarities of disciplinary responsibility for violations of information law in the activities of the State Border Guard Service of Ukraine]. Retrieved from <https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/3021/1/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%BB%20%D0%BA%D1%83%D1%88%D0%BD%D1%96%D1%80%20%D1%86%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> [in Ukrainian].
10. Perun, T. S. (2019). Administratyvno-pravovyi mekhanizm zabezpechennia informatsiinoi bezpeky v Ukraini [Administrative and legal mechanism for ensuring information security in Ukraine]. Retrieved from https://old.lpnu.ua/sites/default/files/dissertation/2019/13391/dysertaciya_na_zdobuttya_naukovogo_stupenya_kandydata_yurydychnyh_nauk_peruna_t.s.pdf [in Ukrainian].
11. Panasiuk, O. V. (2020). Perehliad osnovopolozhnykh katehoriï administratyvno-deliktnoho prava Ukrainy [Review of fundamental categories of Ukraine's administrative delict law]. Retrieved from <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/10/25.pdf> [in Ukrainian].
12. Katkova, T. H. (2021). Administratyvna vidpovidalnist za porushennia zakonodavstva u sferi zakhystu personalnykh danykh [Administrative liability for violations of legislation in the field of personal data protection]. *Ekonomichna ta informatsiina bezpeka: aktualni pytannia ta innovatsii*, pp. 120–122 [in Ukrainian].
13. Malashko, O. Ye. (2020). Administratyvno-pravovi zasoby zabezpechennia informatsiinoi bezpeky v Ukraini [Administrative and legal means of ensuring information security in Ukraine]. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, № 24, pp. 145–149 [in Ukrainian].
14. Shevchuk, O., & Kuz, T. (2021). Pravove zabezpechennia informatsiinoi bezpeky protsesu nadання elektronnykh administratyvnykh posluh [Legal support for information security in the process of providing electronic administrative services]. *Aktualni problemy pravoznavstva*, № 1, pp. 59–65 [in Ukrainian].
15. Tikhomirov, O. O. (2019). Informatsiinyi delikt yak pidstava “informatsiinoi” yurydychnoi vidpovidalnosti: vidmitni oznaky [Information delict as a basis for “informational” legal responsibility: distinguishing features]. *Informatsiia i pravo*, № 1 (28), PP. 37–44 [in Ukrainian].
16. Verkhovna Rada of Ukraine. (1984). Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Ukraine on Administrative Offenses] (Law No. 8073-X, as amended). *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR*, № 51 [in Ukrainian].
17. Verkhovna Rada of Ukraine. (1992). Pro informatsiiu [On Information] (Law No. 2657-XII, as amended). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (48) [in Ukrainian].
18. Verkhovna Rada of Ukraine. (2011). Pro dostup do publichnoi informatsii [On Access to Public Information] (Law No. 2939-VI, as amended). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (32) [in Ukrainian].
19. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). Pro zakhyst personalnykh danykh [On Personal Data Protection] (Law No. 2297-VI, as amended). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (34) [in Ukrainian].
20. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy [On the Basic Principles of Ensuring Cybersecurity of Ukraine] (Law No. 2163-VIII, as amended). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (45) [in Ukrainian].
21. European Parliament & Council of the European Union. (2016). Regulation (EU) 2016/679 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation, GDPR). *Official Journal of the European Union*, L 119. [in Ukrainian].
22. Seidametova, E., & Predmestnikov, O. (2023). The essence and features of regulation of rights to access to information in the information society. *Collection of Scientific Papers “SCIENTIA”*, (May 26, 2023; Antwerp, Belgium), 48–52. Retrieved from <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1000>.
23. Council of Europe. (2001). Convention on Cybercrime (Budapest Convention). Treaty No. 185. *Official Journal of the Council of Europe* [in Ukrainian].